

Voorwoord

Op 6 mei 2002 trok een toen nog onbekende jongeman op de parkeerplaats van het Mediapark in Hilversum zijn pistool en vuurde zes schoten af op Pim Fortuyn. In de maanden daarvoor had de politicus plotseling een popsterachtige populariteit gekregen. Fortuyn was een groot bewonderaar van John F. Kennedy en ironisch genoeg gebeurde bij de moord op Fortuyn hetzelfde als bij de moord op Kennedy.

Vlak voor zijn dood was Fortuyn te gast in de 3FM-radioshow van Ruud de Wild. De moord veroorzaakte een schokgolf in Nederland. Iedereen weet nog waar hij was en wat hij deed toen het nieuws bekend werd. Dat geldt des te meer voor de mensen die op 6 mei aanwezig waren in en om het gebouw van 3FM: het Audiocentrum op het Mediapark. Ik was destijds de zendercoördinator van 3FM en maakte het drama van dichtbij mee. Dit boek beschrijft hoe de laatste dag van Pim Fortuyn is beleefd door de mensen die erbij

waren. Heel Nederland was getuige van de moord, maar wij net even iets meer. Een groot deel van de betrokkenen deelt hier hun ervaring. Dit is niet mijn verhaal, of hun verhaal, dit is ons verhaal, en het slotakkoord van Fortuyns verhaal.

Radio 3FM, 11.10, Arbeidsvitaminen

Gerard Ekdrom: Vandaag hebben we een man aan de telefoon die er persoonlijk voor heeft gezorgd dat politiek in Nederland eindelijk weer eens interessant is geworden. Je hoeft de krant maar open te slaan, de televisie maar aan te zetten, of je hoorde zijn naam voorbijkomen... Zijn motto is: ik zeg wat ik denk en ik doe wat ik zeg. En dan heb ik het over... Pim Fortuyn!

Gerard: Meneer Fortuyn, goedemorgen. We gaan het niet over politiek hebben, maar over muziek.

Pim: Dat weet ik, maar het probleem is, dat ik zo weinig verstand heb van jullie soort muziek. Mijn favorieten liggen allemaal op het terrein van klassieke muziek. Opera vind ik fantastisch... én het Nederlandse levenslied. Dat vind ik ook leuk. André Hazes vind ik heel mooi en Gerard Joling, mijn goede vriend.

Gerard: We gaan een plaatje voor u draaien van uw favoriete artiest. Als u nou belooft een beetje mee te zingen...

Pim: Dat is heel vals, jongen. Mijn zingen is vals, en de vraag is vals. Dat kan ik jullie niet aandoen.

Gerard: Oké... Meneer Fortuyn, hartelijk dank, en vanmiddag kunnen we u weer horen tussen vier en zes bij Ruud de Wild. Heel veel sterkte daarbij!

Pim: Dag!

Muziek: Gerard Joling – 'Ticket to the Tropics'

De aanloop

MEREL VAN DIJK

Er was net een soort nieuwsredactie gevormd speciaal voor 3FM. Arjan Penders was daar chef. Wij nodigden in aanloop naar de verkiezingen voor *ruuddewild.nl* politici uit, om zo jongeren te betrekken bij de politiek. We lieten alle lijsttrekkers van de politieke partijen in die verkiezingstijd hun zegje doen. Dat had de zender zo beslist. Als producer was ik daar natuurlijk in meegenomen en toen ben ik met de redactie en Arjan Penders gaan inplannen en de lijsttrekkers gaan uitnodigen.

Natuurlijk wilden de politici ook de jongeren bereiken dus iedereen zei bij wijze van spreken meteen 'ja'. De vrijdag ervoor, op 3 mei, was Thom de Graaf van D66 te gast geweest. Ik was toen op vakantie, dus die maandag met Pim Fortuyn was voor mij de eerste verkiezingsuitzending.

PAUL VAN DER LUGT

Dit organiseerde ik al jaren op 3FM, eigenlijk vanaf het einde van de jaren tachtig: vooruitlopend op de verkiezingen gesprekken met de lijsttrekkers van de politieke partijen. Om ook de luisteraars van 3FM te interesseren in politiek, met als dieper doel zo veel mogelijk mensen naar de stembus te jagen. Zo'n serie paste ook perfect bij een publieke popzender als 3FM. Informatie met een strik van amusement eromheen.

Met diezelfde gedachte hadden we anderhalf jaar daarvoor het *3FM Nieuws* opgericht. In plaats van de stijve, algemene nieuwsbulletins van de NOS, gemaakt voor alle zenders tegelijk, speciaal op de zender toegesneden nieuwsuitzendingen. Niet meer hetzelfde nieuws op 3FM als op dat saaie Radio 1 of Radio 5, maar het wereldnieuws in een vorm die paste bij het radiostation. Daar moest vreselijk voor gelobbyd worden, want niet iedereen zag het belang daarvan meteen in. Zeker niet een redactie die al jaren hetzelfde doet. Bij dat gelobby hoorde ook een boel extra geld, maar dat was er gelukkig in die tijd nog.

Vanuit 3FM en de NOS hadden we een stelletje jonge en gedreven types verzameld die zich daar graag mee bezig wilden houden. Arjan Penders werd eindredacteur van die club, Jeroen Stomphorst, Herman van der Zandt, Peter de Vries, Matijn Nijhuis en Mattijs van de Wiel waren onder anderen lid van die redactie.

Om te voorkomen dat die jongens zouden worden opgezogen in de dagelijkse nieuwsfabriek van de NOS, had die redactie een plek gekregen in het pand van 3FM, het Audiocentrum.

Met de omroepen sprak ik af in welk programma we die verkiezingsuitzendingen zouden doen. Dit keer was de keuze gevallen op *ruuddewild.nl*. Ruud was perfect in staat om de naïeveling te spelen. En de meest confronterende vragen kun je uitstekend camoufleren met naïviteit. Bovendien werd het programma goed beluisterd.

De verbinding tussen de journalistieke expertise van de mensen van het 3FM *Nieuws* en het programmeerteam van *ruuddewild.nl* was snel gelegd. Eindredacteur Arjan Penders zou zich gaan bezighouden met de inhoudelijke voorbereiding van deze programma's. En dat nam hij heel serieus. 'Politiek in duidelijke taal', noemden we dit project.

ARJAN PENDERS

We maakten een heel schema wie wanneer in de uitzending moest; al die lijsttrekkers wilden natuurlijk zo dicht mogelijk op de verkiezingen bij 3FM zitten om het grootste effect te sorteren. Onze stelregel was: de grootste partijen het laatst. Toen we Fortuyn planden, waren de verkiezingen best ver weg, en die afspraak paste op dat moment gewoon in zijn

agenda. We hadden toen nog geen idee van de werkelijke impact van de LPF. Hij had volgens mij niet meteen volmondig 'ja' gezegd om in de uitzending te komen en wij wisten nog niet goed wat we met Fortuyn aanmoesten, want hij vloog opeens heel snel door de peilingen en zijn agenda werd voller en voller. Eerst zou Thom de Graaf die maandag komen, maar toen bleek Fortuyn alleen op maandag te kunnen en die moesten we natuurlijk hebben. Dus hebben we Thom de Graaf naar vrijdag 3 mei verplaatst, onder protest van D66.

CLAUDIA DE BREIJ

Het was een enorme pikorde, die wereld van 3FM. Ik werkte er net twee maanden, deed het avondprogramma van acht tot tien. Ik wist heel goed waar ik thuishoorde: het vogeltje op de rug van het nijlpaard dat in de schaduw van de leeuw stond. Ruud was toen op zijn piek samen met Jeroen Kijk in de Vegte. Dat was ook echt fantastische radio, met Sander de Heer als producer. Ik was groot fan in die tijd. Bij die politieke uitzendingen zo vlak voor de verkiezingen was toen wel duidelijk: wij hebben al die lijsttrekkers in onze uitzendingen. Er was daarbij een soort informele boodschap uitgegaan om niet zelf ook die mensen te interviewen voor je eigen programma. Als je ze op de gang tegenkomt: ze zijn voor ons, afblijven!

Voor 3FM zat ik bij Radio 1. Bij BNN maakte ik daar BNN United. Dat was Radio 1 bedoeld voor jongeren, maar wel heel erg volgens echte journalistieke principes. Daar heb ik op 6 mei heel veel profijt van gehad, heb ik later weleens gedacht.

THOMAS ROUW

Het was geen lullige dienst als je bij Ruud de Wild moest werken als technicus. We hadden wel diensten die we strafdienst noemden. Dat was bijvoorbeeld als je op vrijdagmiddag van twee tot elf op de eindregie voor Radio 5 zat. Saaaaiiii... Had je geen moer te doen en die programma's vonden we niks. 3FM viel niet onder het begrip strafdiensten en zeker niet bij Ruud.

Het was altijd feest. Die jongens van *ruuddewild.nl* zetten de hele tent op stelten. Als het zo uitkwam werd er met vuilnisbakken gesmeten, vloog er van alles door de studio, in een fantastische sfeer. Het waren enorm leuke uitzendingen, de kers op de taart, altijd wat te beleven met het stel. Daar zat je heel graag als technicus!

ARJAN PENDERS

Ruud wilde de gesprekken met de lijsttrekkers graag doen en bovendien wist hij nieuws en entertainment heel goed met elkaar te vermengen. Dat was ook typisch 3FM. Hij vond zichzelf journalistiek niet genoeg

onderlegd om die interviews eigenhandig voor te bereiden. Ik was eindredacteur van het *3FM Nieuws*, dus toen kwam de vraag of die nieuwsredactie daarbij kon helpen.

SHIRLEY SNELL

Ik was niet bijzonder zenuwachtig over Pims komst. Mensen vragen weleens: ‘Je werkt bij 3FM of je werkt bij Endemol en je ziet allerlei bekende mensen, vind je dat niet extra leuk?’ Dat is voor mij werk, dat is niets bijzonders. Dus dat Pim kwam, was voor mij ook niet iets bijzonders. Wel leuk. Grappig, dacht ik bij mezelf, want dan ga ik hem in het echt zien, maar verder vond ik het niet echt spannend. Randon Beveiliging was toen mijn werkgever. Ik deed gewoon mijn werk: af en toe een rondje lopen, als de telefoon ging doorverbinden, als er iemand beneden in de ingang stond – er waren camera’s – dan vroeg je wie het was of je keek gewoon en deed de deur open. Ik had overal camera’s hangen, dus ik kon alles in de gaten houden.

SANDER DE HEER

Ik was producer, deed de regie, was manusje-van-alles en co-host bij het programma, een van de figuren in de show tegen wie Ruud de Wild aan kon kletsen. Ik hield het draaiboek in de gaten, waar Ruud dan lekker in kon ontsporen. Jeroen was van de gezelligheid

en ik van de structuur. En wij, Jeroen en ik, waren natuurlijk ook de aangevers voor Ruud.

ARJAN PENDERS

Ruud wilde niet over één nacht ijs gaan, hij wilde een gedegen voorbereiding. Dat deden we in Den Haag. We hadden daar met de parlementaire verslaggevers van de NOS afgesproken voor een uitgebreide rondleiding. Ook konden we hen vragen stellen over alle omgangsvormen, de nukken van de lijsttrekkers en hun opvallendste kanten.

JEROEN KIJK IN DE VEGTE

Wij moesten natuurlijk een vorm bedenken waarin we die politieke programma's konden gaan doen. Het moest wel politiek zijn, maar dan zeker op zijn 3FM's. Dat was volgens mij onze opdracht, een boeiende show neerzetten, terwijl je nota bene twee uur met een leider van een politieke partij in de studio zit en je luisteraars daar misschien niet op zitten te wachten. Al helemaal niet op dat soort politieke praat, dat waren ze van ons niet gewend. Want wij maakten in de regel vooral onzin en ik deed mijn typetjes en mijn dingetjes. Hoe een programma dan zo overhoop te trekken en zo anders te maken dan anders? Dan moet je wel goed weten wat je doet. Daar zijn we dus heel uitgebreid mee bezig geweest.

In de voorbereiding ben ik ook nog op pad geweest naar alle woonplaatsen van de lijsttrekkers om daar op straat aan mensen te vragen: ‘Wat vindt u daar nou van en kent u die persoon en weet u wat ze doen en betekenen?’ Dus dat lag allemaal klaar voor de hele serie. Ik ben ook naar Rotterdam gegaan. Daar heb ik zelfs nog met politieagenten staan praten over Fortuyn.

RUUD DE WILD

Arjan Penders en ik zijn in Den Haag op cursus geweest – dat was voor Arjan niet nodig, voor mij wel – om de politici te leren kennen. En daar heb ik me enorm in vastgebeten, dat was mijn eerste journalistieke ervaring. Tijdens de uitzendingen heeft Arjan ook in mijn oor gezeten om de rode draad vast te houden. Het waren echt heftige onderwerpen, want Nederland stond in die dagen op zijn kop. Het was eigenlijk Fortuyn loodrecht tegenover de koningin, Ad Melkert en Wim Kok.

ARJAN PENDERS

Ik weet nog dat ik met Ruud door Den Haag liep. Die had zijn bontjas aan en een grote zonnebril op zijn neus. Hij zag er echt uit als een ster! Hij had nog net niet zijn auto schuin op de stoep voor het Kamergebouw geparkeerd, maar zijn houding kwam er wel op neer. Het was voor mij de eerste keer dat ik met een

bekende Nederlander over straat liep, iedereen riep overal 'Ruudjee!' Hij genoot daar intens van, anders had hij wel iets minder opvallends aangetrokken. Zo liepen we naar het Kamergebouw.

Het programma met Thom de Graaf op vrijdag 3 mei was een goede eerste testuitzending, maar ik vond wel dat de volgende programma's anders moesten. Het was een tikkie saai. Ruud had alles prima voorbereid, maar vond dat ik hem ook af en toe moest souffleren. Ik was gewend hoe je dat bij Radio 1 deed: 'Vergeet punt 5 niet' of 'Klimaat'. Maar als ik tegen Ruud 'Klimaat' riep, dan keek hij me echt zo vragend aan van 'Waar heb jij het over?!' Dus fluisterde ik de wat zwaardere politieke vragen in via de intercom en Ruud reageerde daar fantastisch op. Hij kon luisteren naar de gast, doorpraten en tegelijk naar mij luisteren via de koptelefoon op zijn oren. Daarna stelde hij letterlijk die vraag en daar was ik heel erg van onder de indruk. Bij De Graaf hebben we proefgedraaid en bij Fortuyn stonden we op scherp.

SANDER DE HEER

Bij de voorbereiding van die politieke uitzendingen was ik eigenlijk niet zo betrokken. Met Arjan Penders hadden we een soort inhoudelijke redactie, voor het eerst. Maar we wilden toch ook de charme van het programma niet verliezen. Er moest ongein in zitten.

Bij Thom de Graaf lukte dat niet zo, die liet zich niet uit zijn tent lokken. Dat was hard werken.

THOMAS ROUW

De jongens uit dat team waren perfect op elkaar ingespeeld. Die drie: Sander de Heer als een echte producer die structuur aanbracht, de aaibare labrador Jeroen Kijk in de Vegte, een fantastische creatieve vent, en dan Ruud die zat te stoken tussen die twee. Dat lukte altijd; wat er ook in de studio gebeurde, het maakte niet uit, ze kregen iedereen binnen een seconde aan het lachen.

Dat is mooie radio, ontzettend leuk om te doen als technicus. Ze zeggen altijd dat je de eerste luisteraar bent. Ondanks het dubbele glas ertussen is er veel interactie. De blikken over en weer: iemand maakte een grap en je werd meteen aangekeken, je werd als techneut echt helemaal in het programma getrokken.

Die dag ben ik iets eerder naar de studio gegaan, want ik moest nog wat regelen. Van tevoren wist ik dat Ruud de Wild Pim Fortuyn ging interviewen, in een serie met allerlei politici erin. Daar had ik die week daarvoor ook een uitzending van gedaan. Ik weet nog dat een collega mij toen afloste en zei: 'Nou, succes aanstaande maandag, dan krijg je een echte.' Pim Fortuyn was natuurlijk een beladen fenomeen met alles eromheen en daar was ik me wel degelijk bewust van.

ARJAN PENDERS

Pim was de eerste echte rechtse, populistische politicus. Hoe ga je daarmee om? Oeh-la-la! Ruud had meteen door dat we er een stevig politiek interview van konden maken. Die man was zo vrolijk en zo vrij dat we dachten: Deze kans komt *once in a lifetime*, we moeten er gewoon een hele vrolijke uitzending van maken en iedereen een poepie laten ruiken.

JEROEN KIJK IN DE VEGTE

Onze voorbereiding lag klaar, waaronder een rubriekje 'Toch geen familie van?'. Daarin belden we mensen die dezelfde achternaam hadden. Dat werkt altijd leuk. In die zin was het programma enorm doordacht, zeker ook inhoudelijk. Al die gesprekken, dat ging met Arjan Penders van de NOS, die ons daarmee hielp en heel goed begreep wat de toon van het programma was en moest zijn, hoe Ruud in elkaar zat, wat hij wel of niet zou vragen. Het programma klopte van alle kanten.

JURRE BOSMAN

Isabelle en Claudia waren net een maand bezig; Isabelle was naar het tijdslot van zes tot acht gegaan en Claudia kreeg het programma van acht tot tien. Die twee waren dus nog heel vers. We hadden een kantoor in een redactieruimte in het Audiocentrum, op

de eerste verdieping. Daar bereidden we altijd onze programma's voor. 3FM had een studio in de kelder. Namens de NPS deed ik de eindredactie.

MEREL VAN DIJK

Ik had contact met de woordvoerders en persvoorlichters van de partijen om alles kort te sluiten. Dat deed ik samen met Arjan Penders. Ik deed de praktische dingen, zorgde dat er catering was bijvoorbeeld. Die productionele dingen voor de uitzendingen regelde ik altijd. En zo regelde ik ook kistjes met wijn, om te bedanken. Wat er precies in zat, geen idee meer, wit en rood, of iets met bubbels, maar ik had wel zo'n kistje voor alle politici die langskwamen.

ARJAN PENDERS

Met zo'n politiek correcte Thom de Graaf achter de rug, dachten we: Als je echt het 3FM publiek wilt bereiken met politiek moet je, net zoals Pim zich altijd gedraagt, op een vrolijke manier schaamteloos het interview ingaan; gewoon zeggen wat je denkt en niet te politiek correct doen. We hadden met iedere lijsttrekker een aparte voorbereiding en dit was de richting die we kozen met de lijsttrekker van de LPF.

MAT HERBEN

Op 5 mei hadden we nog een lijsttrekkersdebat gehad in Hotel Des Indes in Den Haag, onder anderen met Ad Melkert. Dat was heel inspannend geweest, en er was ook iets op de radio die ochtend. Ik zei tegen Pim: '6 mei ga ik niet met je mee, hè? Albert de Booij gaat met je mee het land in!' Want meestal ging ik met hem mee en ik kwam dan ik weet niet hoe laat thuis met Pim. Werkdagen van twaalf uur waren heel normaal. Soms kwamen zes journalisten per dag langs en dan was ik daar om ze allemaal op te vangen, voor te bereiden en mensen te informeren. Ook bereidde ik Pim altijd voor op alle perscontacten. Ik had de meeste invloed daarop bij Pim: 'Die journalist zal dat en dat gaan vragen. Let daar en daarop. Je kunt dat zeggen, enzovoort.' Het normale werk van een voorlichter, en dat heb ik dus pak 'm beet zes weken lang gedaan, naast mijn normale taken. Dus ik zei die zondagavond: 'Morgen gaat Albert met je mee, je hebt een interview in Brabant, bij BN DeStem. Daar heb ik niks te zoeken.' Ook had hij nog iets bij Feyenoord en later in Breda dus. Hij zou dan eindigen bij 3FM.

Dus dat schema hadden we klaar, hup in de agenda. Ik zei: 'Hans Smolders zal je rijden, hè?' Dat was ter vervanging van de normale chauffeur Herman Dijkers, de butler, want die was eigenlijk de échte chauffeur van Pim. Hans Smolders heeft maar twee of drie

keer gereden, maar ja, toevallig op 6 mei wel. Dit om de simpele reden dat hij door NRC ten onrechte was beschuldigd van wat tegenwoordig MeToo-gedragheet, ongewenste seksuele intimidatie. In de vrijwilligerstuin, we hadden een kantoortuin in de kubus in Rotterdam, het hoofdkwartier van de LPF, zaten pak 'm beet twintig dames die de telefoon aannamen en nieuwe leden noteerden en antwoorden gaven op allerlei vragen. Ik ben er ook een tijdje tussen gaan zitten om te horen wat er aan de hand was. Dus ik wist wat er speelde en dat Hans onterecht werd beschuldigd. Maar om te proberen het probleem op te lossen, hadden Albert de Booi en ik besloten om Hans Smolders weg te halen uit die vrijwilligerstuin. Om te laten zien dat we hem vertrouwden, gaven we hem wel een eervol baantje, namelijk het rijden van Pim. Hans zou hem die dag dus rijden.